

УДК:2-726.1:271.2:2-17:2-46
DOI: 10.17721/sofia.2022.19.3

К. М. Вергелес, д-р філос. наук, проф.
Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова, Вінниця, Україна
ORCID: 0000-0001-5695-7862
e-mail: kvergeles@gmail.com

ЙОГО ВСЕСВЯТИСТЬ ПАТРІАРХ ВАРФОЛОМІЙ І ЯК ПАТРІАРХ І ГУМАНІСТ

На основі різноманітних джерел та з позиції порівняльного аналізу розглянуто постать Вселенського патріарха Варфоломія I, його пастирське служіння і гуманістичне ставлення до світу й людини. Проблема гуманізму та гуманних взаємин між людьми є однією з головних проблем сучасного світу, а Димитрійс Архондоніс – Варфоломій I демонструє своїм життям і справами приклад християнського гуманізму й любові до ближнього свого, як це заповідає у новому завіті сам Ісус Христос. Процес відродження української держави, її національно-духовне становлення супроводжується зростанням зацікавленості до християнського гуманізму, який за своїм змістом і спрямованістю є дієвим засобом морального зміцнення, духовного відродження, формування самобутності нації, ствердження її культури впродовж усього історичного розвитку світової філософії й культури в сьогочасній Україні потребують не лише світоглядно-теоретичного обґрунтування, а й наочної демонстрації взірців християнського гуманізму, одним із прикладів якого постає життя та пастирське служіння Богу Варфоломія I.

Підкреслюючи наявність у сучасному суспільстві глибокої моральної кризи, Вселенський патріарх бачить у ній першопричину всіх глобальних проблем. Виходом із цієї кризи, на його думку, є формування нової філософії міжнародних відносин, орієнтація на широку міжнародну співпрацю, створення спільного європейського дому, християнізація всієї Землі шляхом "євангелізації її народів". Одностайно з усіма християнськими церквами православний патріарх вважає, що проблема війни і миру є в наш час планетарною, глобальною проблемою і, водночас, глобальним викликом усьому глобалізованому людству. І відповіддю православ'я на цей виклик стала розробка його ідеологами нової концепції, що отримала назву "богослов'я миру" (чи православна "мирологія"), розпочатої ще у 60-х рр. минулого століття.

Характерною ознакою всього періоду Патріаршого правління Варфоломія I є постійний моральний і гуманістичний діалог, який він демонструє не лише всередині самого православ'я, а й серед усього християнського світу загалом. Для нього ідея злагоди, толерантності, взаєморозуміння є першою на порядку денному для розмови й конструктивного діалогу з різними релігійними діячами та конфесіями.

Ключові слова: Варфоломій I, людина, патріарх, людяність, особистість, духовність, православ'я, філософія, світ, всесвіт, екологія, християнство.

Сучасний християнський гуманізм прагне показати всьому людству ту любов, яку демонструє своїм життям Син Божий Ісус Христос і яку прагне втілювати в життя Його Всесвятість Патріарх Варфоломій I.

Будь-яка нація на переломних етапах свого історичного розвитку потребує певної, не лише онтологічної (матеріальної), а й духовної опори. Процеси, що відбуваються в перехідну добу, є надзвичайно важкими для всього суспільства, особливо в духовній сфері. Небезпечність трансформації суспільства на основі необґрунтованих і невідтверджених суспільно-історичною практикою людства утопічних ідей показав, приміром, досвід побудови "комуністичного суспільства" в СРСР. Очевидним виявилось те, що будь-які спроби насильницької заміни системи культурних, релігійних та інших духовних цінностей мають непередбачувані наслідки. І найважливішим тут є те, що найшкідливішим результатом такої заміни є "знецінення духовних ідеалів і гуманістичних цілей, розмивання моральних орієнтирів", зрештою, "деформація особистості, яка виявляє себе на різних рівнях – у процесах взаємодії (комунікації), атомізації соціуму, девіантних формах поведінки людей, появи маргіналів тощо", наслідком чого є "загубленість" людини [1, с. 4–5].

Як відомо, кожна історична епоха і будь-який етнос реалізує себе в ієрархії цінностей, що визначає їхнє розуміння й усвідомлення соціально допустимого. Оскільки ціннісні системи постійно перебувають у процесі становлення, їхні часові межі не збігаються із соціокультурною реальністю. З огляду на це для сучасного світу, а тим паче сучасної України, для свого подальшого цивілізаційного розвитку особливо значущими залишаються моральні й естетичні цінності, набуті попередніми поколіннями, зокрема античності, гуманістичні ідеали християнства, європейський новочасовий раціоналізм, парадигма ненасилля ХХ ст. тощо.

Загальнолюдські цінності є смислотвірними засадами ціннісних орієнтацій, що визначають пріоритети соціокультурного розвитку етносів, націй та особистостей, закріплюваних соціальною практикою чи життєвим досвідом особистості. В епохальні періоди глобальних трансформацій особливо значущими стають абсолютні цінності: краси, добра, істини й віри як фундаментальних підстав тих чи інших форм духовної культури, що задають рівновагу, міру й гармонію цілісному світу людини, її конструктивному життєствердженню в культурі. І оскільки актуальний соціокультурний вимір визначається нині не так буттям, як його зміною, то добро, краса, істина й віра означають не так прихильність до абсолютних цінностей, як їхній пошук і набуття. Серед усіх загальнолюдських цінностей особливого значення набувають моральні цінності, що традиційно є загальнозначущими у взаємозв'язку з етнонаціональними й індивідуальними. У загальнолюдській моралі зберігаються якісь єдині форми співжиття, фіксується наступність моральних вимог, пов'язаних із найпростішими формами взаємин між людьми. Неминучого значення мають нині й християнські, біблійні моральні заповіді: старозавітні десять заповідей Мойсея і новозавітна Нагірна проповідь Ісуса Христа. Загальнолюдською у християнській моралі є не лише її зміст, але й форма вираження моральної вимоги, що пов'язана з ідеалами гуманізму, справедливості й гідності особистості.

Оскільки наша держава саме тепер проходить пік свого відродження, то звернення до проблем гуманізму, духовної сфери, сакральних спадщин і християнської молитви є важливим та актуальним [2].

Усе людське життя самою своєю суттю є основою для "філософської рефлексії", а сучасні українські реалії вимагають більшого їхнього наповнення духовністю та "Софійною" мудрістю. З огляду на це вони тісно пе-

реплітаються з основними християнськими настановами, що орієнтують нас на цінність людини й особистості, шануючи свободу людини, яку вона отримала в дарунок під час її створення Богом [3].

Духовні й релігійні цінності мають свої тривалі традиції. Зважаючи на це, опора на них є гарантом формування моральної зрілості та світоглядної мудрості українського народу, його вміння розуміти актуальні проблеми соціуму і віднаходити оптимальні рішення для майбутнього України.

Територія України лежить у Східній Європі, однак це не стало причиною породження в ній громадянського суспільства. Його й не могло бути за узурпації влади, корумпованості, відкритої злочинності... Нині зіштовхуються різні духовні цінності, моральні імперативи, етичні системи, що впливають на ціннісні орієнтації людини. Уміння аналізувати накопичений людством арсенал духовних цінностей, відрізнити вічне від тимчасового залежать від світоглядної зрілості людини, її здібностей до самостійного оцінювання й ухвалення особистісних рішень.

У сучасній українській реальності, де проходить процес національнодуховного відродження, як ніколи зростає потреба у християнському гуманізмі, який по суті має єдину мету – морального зцілення, духовного відродження, формування самобутності нації, ствердження її культури, "здорової" свідомості в українському суспільстві.

У цьому процесі неабияка роль належить і яскравим представникам української релігійної філософії ХХ ст. Ця сторінка української культури є унікальною в контексті зростання ролі екуменічних процесів і водночас актуальним феноменом християнського гуманізму в діяльності й ученнях українських релігійних мислителів, зокрема й І. Огієнка, В. Липківського, А. Шептицького, Й. Сліпого, Г. Костельника та ін. Їхній життєвий і творчий шлях має бути взірцем для наслідування сучасниками. Таким взірцем для морального наслідування і праведного життя, на нашу думку, є й постать і діяння нинішнього Вселенського православного патріарха Варфоломія І.

Постать Димитріоса Архондоніса – Варфоломія І – останнім часом стала пізнавана і відома практично всьому світу. Цю популярність можна пояснити не лише його богословськими працями чи мудрими й справедливими пастирськими рішеннями, наприклад щодо надання Томосу Православній церкві України, але і його постійній демонстрації всьому світові позиції християнського гуманізму.

Ураховуючи важливість і вагомість дій Його Всесвятості Патріарха Варфоломія І для українського народу, вважаємо за необхідне детальніше проаналізувати його основні життєві орієнтири.

Народився майбутній патріарх на о. Імброс у с. Айя-Теодор. Після закінчення духовної семінарії був висвячений (1961) у сан диякона, а 1969 р. – у священники; працював у цій самій семінарії. 1963 р. після строкової служби в армії Варфоломія І навчався в Папському східному інституті в Римі, де захистив дисертацію у сфері канонічного права православної церкви. Згодом мав змогу навчатися у закладах вищої освіти Мюнхена і Швейцарії, де продовжив дослідження церковного законодавства. Вільно володіє вісьмома мовами: грецькою, турецькою, англійською, німецькою, французькою, італійською, іспанською і латиною.

1969 р. був призначений помічником декана теологічної школи в Халках і згодом Вселенським патріархом Афінагором І возведений у чин архимандрита та став настоятелем патріаршої каплиці св. Андрія. 1972 р. був

призначений директором канцелярії Вселенської патріархії. 1973 р. у віці тридцяти трьох років Варфоломія І був рукоположений у сан єпископа Константинопольської архієпископії, де згодом й отримав сан митрополита Халкедонського. 1991 р. після смерті патріарха Димитріоса І його обрали Архієпископом Константинополя, Нового Риму і Вселенським Патріархом, яким є й дотепер.

Як надзвичайно проста й гуманна людина Його Всесвятості Патріарх Варфоломія І постійно бореться за права людини, релігійну свободу та світову екологічну стабільність. Свої ідеї систематично пропагує, виступаючи на сесіях ЮНЕСКО, засіданнях Європарламенту та Світовому економічному форумі в Давосі.

Він не захоплюється коштовностями, не прагне до встановлення монополії на надання релігійних послуг і не поділяє основних егоїстичних інтересів єпископату Російської православної церкви. Основним осередком його уваги є не держава, а народ. Саме фокус на народ став визначальною мотивацією Його Всесвятості Патріарха Варфоломія І щодо розв'язання "українського питання".

Упродовж свого патріаршого служіння Його Всесвятості Патріарх Варфоломія І постійно здійснює візити до різних помісних православних церков, не оминаючи своєю увагою й інші релігії, намагаючись урегульовувати постійні релігійні конфлікти, що виникають між православними громадами світу та громадами мусульман, католиків і юдеїв.

За свою чітку і тверду позицію з утілення в життя фундаментальних принципів і положень доктрини "православної екології" та організацію міжнародних зустрічей щодо захисту довкілля, віднаходження точок дотику між людством і природою Варфоломія І отримав титул Зеленого патріарха [10].

Ідучи в руслі християнської ідеї "первородного гріха", він зосереджує основну увагу на першорядних причинах усіх екологічних бід сучасного людства, серед яких: порушення Божих заповідей; відхід від спочатку заданого релігійно-морального ставлення людини до природи; спотворення принципів християнського аскетизму тощо. Згідно із християнськими переконаннями Його Всесвятості Патріарх Варфоломія І формулює свої рекомендації щодо подолання екологічної кризи, що постійно зростає. Він підтверджує необхідність молитися і закликає до покаяння у гріху. У своїй екологічній доктрині патріарх акцентує увагу на необхідності відновлення у всьому світі (і насамперед у свідомості кожної людини, кожної особистості) від початку заданих заповідей Бога. Це відновлення, на його переконання, можливе лише шляхом поєднання моральних основ панування людини над природою з комплексом християнських цінностей. Тим самим він пов'язує подолання екологічної кризи з релігійно-моральним, духовним удосконаленням людства.

На Світовому економічному форумі в Давосі (2021) Його Всесвятості Патріарх Варфоломія І зауважив, що: "Світові лідери повинні ставити інтереси людства вище фінансових інтересів країн і мають негайно розпочати боротьбу з екологічною кризою на планеті. Я хочу закликати західних лідерів, багато з яких перебувають зараз тут, у Давосі, не ставити свої матеріальні й фінансові інтереси вище за інтереси людства, зокрема в питаннях змінення клімату. Вони мають поважати рішення, яке прийнято спільно в інтересах людства, а не на користь фінансових переваг, зараз, на жаль, стає зрозуміло, що у напрямі боротьби зі змінами клімату робиться замало, але всі знають, що і як має бути зроблено". На його переконання, на відміну від попере-

днів покоління "нинішнє не має виправдання, адже не може стверджувати, що не знало про загрозу екологічного колапсу. Щоб відновити рівновагу нашої планети, нам потрібен духовний світогляд, що сприяє смиренню, повазі та солідарності" [4].

Його Всесвятість Патріарх Варфоломій I наголошує на тому, щоб людство припинило ставитися до земних ресурсів безвідповідально й безбожно.

"Якщо ми кардинально не змінимо ставлення до світу, якщо ми добровільно не змінимо свою схему використання природних ресурсів, то продовжимо боротися із симптомами проблеми, а не з її причинами" [4].

Підкреслюючи наявність у сучасному суспільстві глибокої моральної кризи, Його Всесвятість Патріарх Варфоломій I бачить у ній першопричину всіх глобальних проблем. Виходом із цієї кризи є формування нової філософії міжнародних відносин, орієнтація на широку міжнародну співпрацю, створення спільного європейського дому, християнізація всієї Землі шляхом "євангелізації її народів". Не поступаючись іншим християнським церквам, Його Всесвятість Патріарх Варфоломій I вважає, що проблема війни і миру є нині планетарною, глобальною і водночас викликом усьому глобалізованому людству. І відповіддю православ'я на його виклик стало розроблення його ідеологами нової концепції, що отримала назву "богослов'я миру" (чи православна "мирологія"), розпочато ще в 1960-х рр.

Оголошуючи війну соціальним гріхом, патріарх бачить її причину теж у первородному гріху. Війна, на його думку, суперечить провіденціалістським планам і оцінюється ним як злочин проти людства. А участь у війні є нічим іншим, як спротивом волі Божій. Постійно підкреслюючи недопустимість воєнних дій для забезпечення прогресу людства, лідер Вселенського православ'я водночас сприймає визвольну війну як священну справу з боку того, хто захищається. Він вважає, що християни мають визнавати справедливості таких війн і підтримувати будь-які дії (навіть зі зброєю в руках), якщо їх ведуть за торжество загальнолюдських цінностей (Саме тому і став Його Всесвятість Патріарх Варфоломій I на бік України в її боротьбі з агресією Росії проти неї).

Війна як загроза священному дару життя є відходом від християнських цінностей і не може бути засобом розв'язання глобальних соціальних проблем. Засуджуючи пасивний пацифізм, православний лідер вважає таку позицію ухиленням від відповідальності за соціальне зло. Він стверджує, що в сучасних умовах є необхідною активна цілеспрямована діяльність на протистояння військовому насильству. Основною метою розвитку суспільства є збереження миру. Проте мир для православного патріарха означає не лише життя без війн, а, насамперед, життя людини в гармонії з Богом.... Мир із Богом повністю забезпечить мир на землі. І як прихильником "православної мирології" Його Всесвятість Патріарх Варфоломій I вважає, що саме поєднання внутрішнього і зовнішнього світу стане гранітною основою розвитку людства. Його православна миротворча програма, встановлення миру з Богом, підкреслює необхідність релігійного виховання кожної особистості та формування внутрішнього умиротворення самої людини. На його переконання, зростання християнського феномена у миротворчому русі принесе воїстину справедливий міжнародний мир. А здійснення слова Божого у житті та пропаганда християнських цінностей у світі зумовить становлення християнської цивілізації, що буде без наявних глобальних проблем.

Виявляючи християнську гуманність, Його Всесвятість Патріарх Варфоломій I 2004 р. розкритикував ем-

барго США щодо торгівлі з Кубою і здійснив пастирський візит у цю країну, де відбувалися політичні гоніння опозиціонерів з боку панівної влади. У своєму зверненні до Ф. Кастро Його Всесвятість Патріарх Варфоломій I згадав про право кожного на іншу думку: "Євангельське послання говорить про повагу до людської істоти, і до її прав, її свобод, її гідності, і її права не погоджуватися" [5].

2019 р. Його Всесвятість Патріарх Варфоломій I провів зустріч із кардиналом Юзефом Де Кезель й архієпископом Брюссельським і висловив вдячність за тісну співпрацю римо-католицької церкви із православною митрополією [6].

2019 р. у Стамбульській церкві св. Миколая за участі українців, представників посольства України в Туреччині відбулася літургія, присвячена пам'яті жертв геноциду українського народу, яку очолив Його Всесвятість Патріарх Варфоломій I [7].

2020 р. за участі Його Всесвятості Патріарха Варфоломія I і папи Франциска, єпископа Російської православної церкви Амросія й інших представників християнських течій відбулася спільна єкуменічна молитва [8].

Його патріарше правління можна охарактеризувати як постійний моральний і гуманістичний діалог, який він проводить як усередині самого православ'я, так і серед усього християнства загалом. Ідея міжрелігійного діалогу є першою на порядку денному для розмови та тісного діалогу з різними релігійними представниками.

Його Всесвятість Патріарх Варфоломій I має тісні та дружні стосунки з різними церковними й державними діячами. Він постійно намагається проповідувати гуманність, що вміщує, на його думку, такі складові, як: релігійна свобода, дотримання та відстоювання прав людини, релігійна толерантність, захист довкілля, любов до ближнього [9, 10].

Завдяки такій толерантності й гуманності Його Всесвятість Патріарх Варфоломій I обіймає багато різних посад у міжнародній спільноті.

Патріарх Варфоломій I – гідний син своїх пращурів і водночас гідний батько для нащадків. Він є одним із Вселенських патріархів, який очолює Константинопольську церкву вже 30 років (до порівняння, 28,5 років очолював цю кафедру в VII ст. патріарх Сергій I, церковна діяльність якого сприяла руйнації довготривалої монополії Російської православної церкви у посткомуністичних країнах).

Як справедливо зазначає релігієзнавець Д. Горевой: "Патріарх Варфоломій I не потопав в розкоші дорогих аксесуарів, елітних авто чи люксової нерухомості. Однак він уміє вирішувати глобальні людські проблеми, вертати, а не відвертати людей від церкви. Певно, це і є ознака справжнього патріарха XXI ст." [11].

Список використаних джерел

1. Вергелес К. М. Антропологічні виміри православ'я : методологія дослідження, сутність та смисли : монограф. Вінниця, 2017. 300 с.
2. Предко О. І. Молитва як діалог людини та Бога: релігієзнавчий аспект. *Софія* : гуманітарно-релігієзнавчий вісн. 2019. № 1 (13). С. 42–46.
3. Kharkovshchenko Y. Sophia discourse from antiquity to Christianity. *Studia Warmińskie The Studies of Warmia*. 2019. № 55. С. 280–289.
4. Патріарх Варфоломій I у Давосі закликав до боротьби з екологічною кризою. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2861278-patriarh-varfolomij-u-davosi-zaklikav-do-borotbi-z-ekologichnou-krizou.html>
5. Патріарх Варфоломій I підверг критике ембарго США на торгівлю з Кубою. URL : <https://credo.press/36503/>
6. Зустріч патріарха Варфоломія з кардиналом Юзефом Де Кезель архієпископом Брюссельським. URL : <https://arxon.gr/2019/11/%CF%83%CF%85%CE%BD%ce%ac%CE%BD%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%85%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%cf%8d-%CF%80%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%B9%ce%ac%CF%81%CF%88-2/>

7. Варфоломій I відслужив в пам'ять жертв геноциду українського народу. URL : <https://romalewfronimati.blogspot.com/2019/11/mother-church-of-constantinople-honors.html>

8. Єпископ РПЦ МП здійснив єкуменічну молитву у Ватикані з папою Франциском та патріархом Варфоломієм. URL : <https://credo.press/233574/>

9. The Green Patriarch: Ecumenical Patriarch Bartholomew and the Protection of the Environment. URL : <https://www.nytimes.com/2012/12/04/science/bartholomew-i-of-constantinople-bold-green-stance.html>

10. The Green Patriarch: Ecumenical Patriarch Bartholomew and the Protection of the Environment. URL : <https://www.apostolicpilgrimage.org/the-green-patriarch>

11. Патріарх XXI століття, який надав Україні Томос: Варфоломій I не типовий глава Вселенського патріархату. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/30460550.htm>

References

1. Vergeles K. M. Antropologichni vy'miry pravoslav'ya : metodologiya doslidzhennya, sutnist' ta smy'sly' : monografiya. Vinny'cya, 2017. 300 s.

2. Predko O.I. Moly'tva yak dialog lyudy'ny' ta Boga: religiyevnavchij aspekt. Sofiya. Gumanitaro-religiyevnavchij visnyk. 2019. #1(13). С. 42-46.

3. Y. Kharkovshchenko. Sophia discourse from antiquity to Christianity. STUDIA WARMIŃSKIE – THE STUDIES OF WARMIA. #55. 2019. r. 146–160.

4. Patriarx Varfolomij u Davosi zakly'kav do borot'by' z ekologichnoyu kry'zoyu URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2861278-patriarh-varfolomij-u-davosi-zaklykav-do-borotbi-z-ekologicnou-krizou.html>

5. Patry'arx Varfolomej I podverg kry'ty'ke embargo SShA na trgovlyu s Kuboj. URL : <https://credo.press/36503/>

6. Zustrich patriarxa Varfolomiya z kardynalom Yuzefom De Kezel' arxyepyskopom Bryussel's'ky'm URL : <https://arxon.gr/2019/11/%CF%83%CF%85%CE%BD%ce%ac%CE%BD%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%85%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8d-%CF%80%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%B9%ce%ac%CF%81%CF%88-2/>

7. Varfolomij vidsluzhy'v v pam'yat' zhertv genocy'du ukrajin'skogo narodu URL : <https://romalewfronimati.blogspot.com/2019/11/mother-church-of-constantinople-honors.html>

8. Yepy'skop RPCz MP zdzi'sny'v ekumenichnu moly'tvu v Vaty'kani z papoyu Francys'kom ta patriarhom Varfolomiyem URL : <https://credo.press/233574/>

9. The Green Patriarch: Ecumenical Patriarch Bartholomew and the Protection of the Environment URL : <https://www.nytimes.com/2012/12/04/science/bartholomew-i-of-constantinople-bold-green-stance.html>

10. The Green Patriarch: Ecumenical Patriarch Bartholomew and the Protection of the Environment URL : <https://www.apostolicpilgrimage.org/the-green-patriarch>

11. Patriarx XXI stolittya, yakyj nadav Ukraini tomos: Varfolomij I nety'povyj глава Vselens'kogo patriarxatu URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/30460550.html>

Надійшла до редколегії 21.10.21

K. H. Vergelēs, d-r fillos. nauk, prof.

Винницький національний медичний університет ім. Н. І. Пирогова, Вінниця, Україна

ЕГО ВСЕСВЯТОСТЬ ПАТРИАРХ ВАРФОЛОМЕЙ I КАК ПАТРИАРХ И ГУМАНИСТ

На основе различных источников и с позиции сравнительного анализа рассмотрено фигуру Вселенского патриарха Варфоломея I, его пастырское служение и гуманистическое отношение к миру и человеку. Проблема гуманизма и гуманных взаимоотношений между людьми является одной из главных проблем современного мира, а Димитриос Архондонис – Варфоломей I – демонстрирует своей жизнью и делами пример христианского гуманизма и любви к ближнему своему, как это завещал в новом завете сам Иисус Христос. Процесс возрождения украинского государства, его национально-духовное становление сопровождается ростом интереса к христианскому гуманизму, который по своей сути и направленности является действенным средством морального исцеления, духовного возрождения, формирования самобытности нации, утверждения ее культуры и здорового сознания украинского народа. Различные философские, научные, религиозные и другие идеи и взгляды на экологию, природу и человека, смысл его существования, место и роль в мире, которые разрабатывались и внедрялись в жизнь на протяжении всего исторического развития мировой философии и культуры, в современной Украине требуют не только мировоззренческо-теоретического обоснования, но и наглядной демонстрации образов христианского гуманизма, одним из примеров которого является жизнь и пастырское служение Богу Варфоломея I.

Подчеркивая наличие в современном обществе глубокого морального кризиса, Вселенский патриарх видит в нем первопричину всех глобальных проблем. Выходом из этого кризиса, по его мнению, является формирование новой философии международных отношений, ориентация на широкое международное сотрудничество, создание общего европейского дома, христианизация всей Земли путем евангелизации ее народов. Единодушно со всеми христианскими церквями православный патриарх считает, что проблема войны и мира является сегодня планетарной, глобальной проблемой и одновременно глобальным вызовом всему глобальному человечеству. И ответом православия на этот вызов стала разработка его идеологами новой концепции, получившей название "богословие мира" (или православная "мирология"), начатая еще в 60-х гг. прошлого века.

Характерным признаком всего периода Патриаршего правления Варфоломея I есть постоянный моральный и гуманистический диалог, который он демонстрирует не только внутри самого православия, но и среди всего христианского мира в целом. Для него идея согласия, толерантности, взаимопонимания является первой в повестке дня для разговора и конструктивного диалога с различными религиозными деятелями и конфессиями.

Ключевые слова: Варфоломей I, человек, патриарх, человечность, личность, духовность, православие, философия, мир, вселенная, экология, христианство.

Konstantin Vergeles, Doctor of Philosophical Sciences, Prof.

National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsya, Ukraine

HIS ALL-HOLINESS ECUMENICAL PATRIARCH BARTHOLOMEW I AS PATRIARCH AND HUMANIST

The article examines the figure of the Ecumenical Patriarch Bartholomew I, his pastoral ministry and humanistic attitude to the world and man on the basis of various sources and from the standpoint of comparative analysis. The problem of humanism and human relations is one of the main problems of the modern world, and Dimitrios Archononidis – Bartholomew I demonstrates with his life and deeds, the example of Christian humanism and love of neighbour, as it is commanded by Jesus Christ himself in the New Testament. The process of Ukrainian state renaissance, its national and spiritual formation are followed by a growing interest in Christian humanism, which in its essence and direction is an effective means of "moral healing", "spiritual revival", the formation of national identity, affirmation of its culture and "healthy" consciousness. Various philosophical, scientific, religious and other ideas and views on ecology, nature and man, the meaning of its existence, place and role in the world, which were developed and implemented throughout the historical development of world philosophy and culture in modern Ukraine need not only ideological and theoretical reasoning, but also a visual demonstration of examples of Christian humanism, an example of which is Bartholomew's I life and pastoral serving of God.

Emphasizing the existence of a deep moral crisis in modern society, the Ecumenical Patriarch sees the root cause of all global problems in it. The way out of this crisis, in his opinion, is the formation of a new philosophy of international relations, the focus on broad international cooperation, the creation of a common European home, the Christianization of the whole Earth through the "evangelization of its peoples." Like all Christian churches, the Orthodox patriarch believes that the problem of war and peace is a planetary, global problem and at the same time a global challenge to all "globalized humanity" today. And the development of a new concept called "theology of peace" (or Orthodox "myrology"), started in the 60s of last century created by his ideologues, was the response of Orthodoxy to this challenge.

A characteristic feature of the whole period of Bartholomew's I Patriarchal reign is the constant moral and humanistic dialogue not only in the middle of Orthodoxy itself, but also among the whole Christian world as a whole. The idea of harmony, tolerance, mutual understanding for him is the main issue for conversation and constructive dialogue with various religious figures and denominations.

Keywords: Bartholomew I, man, patriarch, humanity, personality, spirituality, Orthodoxy, philosophy, world, universe, ecology, Christianity.